

عوامل موثر در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان اول متوسطه دخترانه شهرستان سوادکوه

معصومه خادمی^۱

پروین خادمی^۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل موثر در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان اول متوسطه دخترانه شهرستان سوادکوه با روش توصیفی زمینه‌یابی انجام شد. جامعه آماری متشکل از کلیه دانش آموزان دختر سال اول دوره متوسطه شهرستان سوادکوه به تعداد 245 نفر که با توجه به جدول کرجسی و مورگان تعداد 150 نفر به صورت تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته با ارائه نظرات افراد متخصص و صاحب نظر در امور آموزش استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش توصیفی (جداول و نمودارها) و روش استنباطی (آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، آزمون t تک نمونه‌ای) استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که عوامل سه‌گانه فردی، اجتماعی، اقتصادی در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان اول متوسطه دخترانه شهرستان سوادکوه موثر می‌باشند.

واژگان کلیدی: آموزش و پرورش، هدایت تحصیلی، هدایت شغلی، دانش آموزان

¹—آموزگار آموزش ابتدایی پایه چهارم، آموزش و پرورش شهرستان سوادکوه

²—آموزگار آموزش ابتدایی پایه اول، آموزش و پرورش شهرستان سوادکوه

مقدمه

نهاد آموزش و پرورش یکی از نهادهای اجتماعی است که مسئولیت مهمی در تربیت کودکان، نوجوانان و جوانان بر عهده دارد. نگاه گسترده به نقش آموزش و پرورش به عنوان عاملی مؤثر در فعلیت بخشیدن به امکانات بالقوه و ذاتی افراد انتقال اندوخته‌ی تجارب گذشتگان ارائه ارزش‌های مطلوب، افزایش معلومات و ایجاد مهارت‌های لازم در افراد برای زندگی و بالاخره تسهیل مسیر حرکت وجودی آدمی به سوی کمال، اهمیت این نهاد اجتماعی را بیش از پیش نشان می‌دهد. گسترش کمی آموزش و پرورش نشانگر گرایش و استقبال همگان به اثر بخشی این نهاد و گسترش کیفی آن ناشی از توسعه معارف، علوم و رشد بی‌وقفه تکنولوژی است که این دو بر پیچیدگی و ظرافت جریان آموزش و پرورش افزوده است. بنابراین برای تحقق اهداف تعلیم و تربیت و رشد شخصیت کودکان و نوجوانان باید از خدمات راهنمایی و مشاوره بخوبی استفاده کرد (زندگی‌پور، 1384). مشاور فقط نقش مشورتی و راهنمایی فرد را به عهده دارد و هیچ‌گاه فرد را به انتخاب شغل معینی وادار نمی‌کند. به نظر سوپر (1949) راهنمایی شغلی و حرفه‌ای فعالیتی است که به آن وسیله اطلاعات لازم و ضروری در باره مشاغل مختلف در اختیار مراجع قرار می‌گیرد. در جریان مشاوره فرد به خود شناسی نائل می‌آید و توانایی‌های خود و فرصت‌ها و امکانات استخدامی را می‌شناسد و به کمک مشاور با استفاده از تجزیه و تحلیل اطلاعات موجود به انتخاب آزمایشی شغلی که برای فرد مناسب‌تر است موفق می‌شود (شهیدی، 1387). مشاور شغلی و حرفه‌ای به دانش آموز کمک می‌کند تا بر اساس اطلاعات و شناسایی‌های حاصل از جریان مشاوره بتواند مناسب‌ترین و عاقلانه‌ترین تصمیم را در باره شغل آینده خود انتخاب نماید. تصمیم‌گیری زمانی عاقلانه و مناسب خواهد بود که فرد از توانایی‌ها و محدودیت‌هایش آگاه باشد و امکانات شغلی جامعه را بشناسد. مشاور شغلی و حرفه‌ای علاوه بر اطلاع از فنون و روش‌های مشاوره باید قوه تشخیص و قضاوت صحیح را نیز دارا باشد و بداند که چه موقع و چگونه اطلاعات شغلی و حرفه‌ای را در دسترس مراجع قرار دهد (جلالی، 1386). تحقیقات در این مورد نشان می‌دهد که دانش‌آموزان براساس استعداد، علاقه، پیشرفت تحصیلی و فرایند صحیح هدایت تحصیلی به رشته‌های مختلف هدایت نشده‌اند بلکه دانش‌آموزان قوی (از نظر نمرات درسی) به رشته ریاضی-فیزیک، دانش‌آموزان متوسط به رشته علوم تجربی و دانش‌آموزان ضعیف به ناچار به رشته علوم انسانی سوق داده شده‌اند (زندوانیان نائینی، 1385).

نکته دیگر اینکه در حوزه بهبود روش‌های یاددهی یادگیری یکی از فعالیت‌هایی مهم برگزاری جلسات توجیهی با مشاورین محترم مدارس در راستای انجام صحیح هدایت تحصیلی می‌باشد تا دانش‌آموزان متناسب با استعداد و علایق خاص و منحصر به فرد خود بسمت رشته‌های مختلف تحصیلی گسیل یابند. چون بنظر می‌رسد عامل اساسی در انتخاب رشته‌های تحصیلی مشاوران محترم، می‌باشند و هر نوع توفیق یا عدم توفیق در مرحله اولیه متوجه این قشر عزیز می‌باشد. لذا محور اصلی بحث و تبادل نظر با این عزیزان، تلاش و تاکید مشاوران بر انجام هرچه بهتر و دقیق‌تر و علمی‌تر هدایت تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول دبیرستان بوده است تا از هر نوع تصمیم‌گیری سلیقه‌ای تحصیلی برای دانش‌آموزان خودداری بعمل آمده و اقدامات لازم در رابطه با آن بعمل آید اما متأسفانه در خلال صحبت با این عزیزان به نکاتی برخورد کردیم مبتنی بر اینکه توجه به وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان از سوی مشاوران محور توجه واقع می‌گردد اما عوامل دیگری مانند عوامل فردی، اجتماعی، اقتصادی در انتخاب رشته دانش‌آموزان دوره اول متوسطه دخالت می‌کنند که در حوزه اختیارات مشاوران و کادر آموزشی مدارس نمی‌باشد. شناخت عواملی که منجر به انتخاب رشته تحصیلی دانش‌آموزان در دوره دبیرستان می‌گردد ضروری به نظر می‌رسد زیرا انتخاب نامناسب رشته تحصیلی موجب پدید آمدن تأثیرات نامطلوب روانی، اجتماعی و اقتصادی در جامعه می‌گردد که در حال حاضر نظام آموزش متوسطه فعلی کشور تا حدودی به آن دچار گردیده و جمع‌کثیری از دانش‌آموزان آن نسبت به رشته تحصیلی گاهی بی‌علاقه، دارای پیشرفت تحصیلی ضعیف و تحصیل را تنها به منظور کسب مدرک انجام می‌دهند، همچنین بعد از فراغت از تحصیل به علت این که مناسب با نیازهای جامعه تربیت نشده‌اند نمی‌توانند جذب بازار کار شوند که این‌ها گوشه‌ای از مشکلات آنان می‌باشد.

در همین راستا پژوهش‌هایی انجام شده است: مرادی (1392) در تحقیقی تحت عنوان بررسی رضایت دانش‌آموزان دوره متوسطه نظری از انتخاب رشته خویش و عوامل مؤثر هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان) به این نتیجه دست یافت که بین

تناسب رشته تحصیلی با توانائی های دانش آموزان و رضایت آنان از انتخاب رشته اشان رابطه معناداری وجود دارد. همچنین بین اولویت شغلی آینده و رضایت از انتخاب رشته ارتباط داشته است. در این پژوهش عوامل موثر بر رضایت از انتخاب رشته به ترتیب، عوامل فردی، اقتصادی و اجتماعی بوده و نظر والدین کمترین نقش را داشته است.

نظری (1388) در تحقیقی تحت عنوان ارایه راهبردهایی برای هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان دوره متوسطه شهرستان سیرجان به این نتیجه دست یافت که در میان عامل های موثر در انتخاب رشته ی دانش آموزان دختر علاقه و امکانات آموزشی از قبیل خوابگاه و مشکلات دوری از منزل (بعد فردی، اجتماعی) بیش ترین نقش را ایفا می کرد، اما در میان پسران اغلب درآمد حاصل از آن رشته (بعد اقتصادی) بیش ترین اهمیت را نشان داد.

نتایج پژوهش ناستا (2007) تحت عنوان بررسی رابطه بین باورهای خودکارآمدی مسیر شغلی و فعالیت های رشد مسیر شغلی نشان داد بین باورهای خودکارآمدی مسیر شغلی و فعالیت های رشد مسیر شغلی رابطه معناداری وجود دارد. بر این اساس با توجه به موارد فوق پژوهشگر در صدد پاسخ به این سؤال است که چه عواملی در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان اول متوسطه دخترانه شهرستان سوادکوه موثر می باشد؟

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و نظر روش توصیفی «زمینه یابی» است. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان دختر سال اول دوره متوسطه شهرستان سوادکوه به تعداد 245 نفر بوده که با توجه به جدول کرجسی و مورگان تعداد 150 نفر با روش نمونه گیری تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری داده های از پرسشنامه محقق ساخته در طیف پنج گزینه ای لیکرت با 21 سوال با ارائه نظرات افراد متخصص و صاحب نظر در امور آموزش استفاده شده است. به منظور بررسی پایایی ابزار اندازه گیری، از آماره آلفای کرونباخ استفاده شده که میزان 0/65 به دست آمد. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از روش توصیفی (جداول و نمودارها) و روش استنباطی (آزمون کولموگروف- اسمیرنوف، آزمون t تک نمونه ای) استفاده شد.

یافته ها

قبل از بررسی فرضیه های پژوهش، ابتدا نرمال بودن داده ها بر اساس آزمون کولموگروف- اسمیرنوف مورد بررسی قرار می گیرد و سپس از آزمون آماری مناسب استفاده می شود.

جدول 1: بررسی نرمال بودن توزیع نمرات متغیرهای پژوهش

متغیر	مقدار آماره	مقدار احتمال
تأثیر عوامل فردی	0/165	0/158
تأثیر عوامل اجتماعی	0/132	0/200
تأثیر عوامل اقتصادی	0/153	0/200
نمره کل	0/106	0/200

با توجه به داده های جدول فوق نمرات متغیرهای پژوهش، دارای توزیع نرمال می باشد، زیرا مقدار احتمال آنها بیشتر از سطح معنی داری 0/05 بدست آمده است. بنابراین در بررسی فرضیه های پژوهش از آزمون های پارامتری استفاده می شود. در این تحقیق به منظور بررسی فرضیه ها از آزمون t تک نمونه ای یک دنباله ای استفاده شده است.

فرضیه 1: عوامل فردی در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان موثر می باشد.

جدول 2: بررسی میزان تأثیر عوامل فردی در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان

میانگین	انحراف معیار	t محاسباتی	درجه آزادی	t بحرانی	مقدار احتمال
4/07	0/458	28/769	149	1/65	0/000

با توجه به داده های جدول فوق، مقدار t محاسباتی (28/769) از مقدار t بحرانی (1/65) بیشتر است. همچنین مقدار احتمال محاسبه شده (0/000) از سطح معنی داری 0/05 کمتر می باشد. بنابراین می توان گفت در سطح معنی داری 0/05، فرض صفر رد شده و عوامل فردی در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان موثر است.

فرضیه 2: عوامل اجتماعی در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان موثر می باشد.

جدول 3: بررسی میزان تأثیر عوامل اجتماعی در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان

میانگین	انحراف معیار	t محاسباتی	درجه آزادی	t بحرانی	مقدار احتمال
3/68	0/705	11/953	149	1/65	0/000

با توجه به داده های جدول فوق، مقدار t محاسباتی (11/953) از مقدار t بحرانی (1/65) بیشتر است. همچنین مقدار احتمال محاسبه شده (0/000) از سطح معنی داری 0/05 کمتر می باشد. بنابراین می توان گفت در سطح معنی داری 0/05، فرض صفر رد شده و عوامل اجتماعی در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان موثر است.

فرضیه 3: عوامل اقتصادی در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان موثر می باشد.

جدول 4: بررسی میزان تأثیر عوامل اقتصادی در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان

میانگین	انحراف معیار	t محاسباتی	درجه آزادی	t بحرانی	مقدار احتمال
3/76	0/692	13/56	149	1/65	0/000

با توجه به داده های جدول فوق، مقدار t محاسباتی (13/56) از مقدار t بحرانی (1/65) بیشتر است. همچنین مقدار احتمال محاسبه شده (0/000) از سطح معنی داری 0/05 کمتر می باشد. بنابراین می توان گفت در سطح معنی داری 0/05، فرض صفر رد شده و عوامل اقتصادی در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان موثر است.

فرضیه 4: عوامل سه گانه (فردی، اجتماعی، اقتصادی) در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان اول متوسطه دخترانه شهرستان سوادکوه تأثیر متفاوتی دارد.

جدول 5: بررسی وجود تفاوت میزان تأثیر عوامل سه گانه در هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان

تعداد	کی دو محاسباتی	درجه آزادی	کی دو بحرانی	مقدار احتمال
150	40/461	2	5/991	0/000

با توجه به داده های جدول فوق، مقادیر آماره کی دو محاسباتی (40/461) بیشتر از مقدار کی دو بحرانی برابر (5/991) با درجه آزادی (2) و سطح معنی داری (0/05) می باشد و مقادیر احتمال (0/000) نیز کمتر از سطح معنی داری (0/05) است. بنابراین فرض صفر رد می شود و می توان گفت بین میزان تأثیر عوامل سه گانه در هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان، تفاوت معنی داری وجود دارد و عوامل فردی بیشترین تأثیر، پس از آن عوامل اقتصادی و در پایان عوامل اجتماعی می باشند.

جدول 6: مقایسه میزان تأثیر عوامل سه گانه بر اساس بیشترین میانگین رتبه

ردیف	عوامل	میانگین رتبه
1	فردی	2/40
2	اقتصادی	1/88
3	اجتماعی	1/72

فرضیه 5: عوامل فردی، اجتماعی، اقتصادی در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان اول متوسطه دخترانه شهرستان سوادکوه موثر می باشد

جدول 4-13: بررسی میزان تأثیر عوامل سه گانه در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان

میانگین	انحراف معیار	t محاسباتی	درجه آزادی	t بحرانی	مقدار احتمال
3/84	0/535	19/28	149	1/65	0/000

با توجه به داده های جدول فوق، مقدار t محاسباتی (19/28) از مقدار t بحرانی (1/65) بیشتر است. همچنین مقدار احتمال محاسبه شده (0/000) از سطح معنی داری 0/05 کمتر می باشد. بنابراین می توان گفت در سطح معنی داری 0/05، فرض

صفر رد شده و میزان تأثیر عوامل سه گانه فردی، اجتماعی، اقتصادی در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان بیش از حد متوسط است.

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از یافته های پژوهش نشان داد که عوامل فردی (ویژگی های شخصیتی، علاقه و رغبت، توانایی عملی، شرایط جسمانی و استعداد دانش آموزان و غیره)، عوامل اجتماعی (سطح تحصیلات افراد خانواده، موقعیت شغلی، نیازهای اجتماعی و غیره) و عوامل اقتصادی (نوع شغل، نیازهای شغلی، بازار کار، شرایط درآمدزایی و غیره) در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان مؤثر می باشد. همچنین یافته نشان داد عوامل سه گانه (فردی، اجتماعی، اقتصادی) در هدایت تحصیلی، شغلی دانش آموزان اول متوسطه دخترانه شهرستان سوادکوه تأثیر متفاوتی دارد. این نتیجه با نتایج تحقیقات مرادی (1392)، صادقی (1391)، نظری (1388)، اصفهانی اصل (1383)، واجدی (1384) نیز همسو می باشد. با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می گردد علاقه و رغبت دانش آموزان مورد توجه اولیای مدرسه و والدین دانش آموزان قرار گیرد و به اجبار در هدایت تحصیلی و شغلی تصمیم نگیرند. با توجه به اینکه یکی از فاکتور های مهم در هدایت تحصیلی توانایی و استعداد دانش آموز مسی باشد در انتخاب رشته تحصیلی و شغلی به پرونده تحصیلی سال گذشته و حال امتیاز بیشتری داده شود. برگزاری دوره های آموزشی و جلسات آموزش خانواده نیز جهت اطلاع رسانی و آگاهی والدین از هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان نیز یکی از مواردی است که باید مورد توجه دقیق قرار گیرد. همچنین نسبت به جذب مشاوران متخصص در مدارس راهنمایی (دوره اول متوسطه) برای اطلاع رسانی و آگاهی رساندن به دانش آموزان قبل از زمان هدایت تحصیلی و شغلی اقدام جدی صورت گیرد.

منابع

- اصفهانی اصل، م. (1383). "مقایسه سازگاری و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر شاخه نظری بر اساس اولویت های پنجگانه تعیین شده طبق برنامه هدایت تحصیلی" فصلنامه یافته نو در روانشناسی، صص 19-29.
- جلالی، ف. (1386). آموزش و پرورش استان هرمزگان، نقش مشاور در امور تحصیلی و تربیتی دانش آموزان. -زندگی پور، ط. (1384). بررسی زندگی تحصیلی - شغلی، کرج: انتشارات نادى.
- زندوانیان ناینی، الف. (1385). مقایسه تطبیقی عملکرد تحصیلی فارغ التحصیلان شاخه نظری نظام جدید، کالبدشکافی وضعیت امروز و چشم انداز فردای علوم انسانی در دوره متوسطه و آموزش عالی، چکیده مقالات کنگره ملی علوم انسانی در وضعیت امروز، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی شورای بررسی متون و کتب اسلامی.
- شهیدی، ع؛ ترابی، م. (1387). برنامه ریزی شغلی در قرن 21، جهاد دانشگاهی.
- صادقی، الف؛ باغبان، الف؛ بهزادی، ف. (1391). بررسی عوامل مؤثر بر رشد مسیر شغلی دانش آموزان سوم راهنمایی تا پیش دانشگاهی شهر اصفهان، مجله دست آوردهای روان شناختی (علوم تربیتی و روان شناسی) دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره ی چهارم، سال 19-3، شماره 1. صص 1-20.
- مرادی، الف؛ اخوان تفتی، م. (1392). بررسی رضایت دانش آموزان دوره متوسطه نظری از انتخاب رشته خویش و عوامل مؤثر بر آن، فصلنامه روان شناسی تربیتی شماره بیست و هشتم، سال نهم، صص 122-127.
- نظری، الف؛ محمدی، ف.؛ حاتمی، ح. (1388). آرایه راهبردهایی برای هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان دوره متوسطه شهرستان سیرجان، فصلنامه علمی-پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، سال دوم، شماره پنجم، صص 117-130.
- واجدی، س. س. ک. (1384). عوامل مؤثر در هدایت تحصیلی - شغلی دانش آموزان دختر سال اول متوسطه شهر بهنمیر، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت معلم دکتر شریعتی ساری.

Nasta, K. A. (2007). *Influence career self efficacy beliefs on exploration behaviors*. Dissertation for master of science in mental health counseling. University of New York.